

Жарко Гавриловић

ПОГЛЕД У ВЕЧНОСТ

(РЕФЛЕКСИЈЕ ПРОЛАЗНОСТИ). РАЗМИШЉАЊА НА
ДВАНАЕСТ РАЗЛИЧИТИХ ТЕМА. „СЛОВО”,
КРАЉЕВО 1970, стр. 138.

Кад нам једна нова књига први пут дође у руке, она изазива нашу пажњу и буди наше интересовање. Некад је то због теме коју наговештава наслов књиге, некад због ауторова имена, некад због наведене литературе, некад због садржаја (прегледа) књиге, некад због естетскога изгледа и техничке опреме књиге... И тако редом ниче разлог за разлогом. Читајући књигу, ми од првих страница почињемо да формирамо свој став према њој — изузев ако смо јој пришли априористички — који је тек на крају читања јасан и одређен, односно заокругљен, доречен. Заобљеност свога суда о тој књизи и дореченост своје оцене те књиге ми износимо из својих интимних, унутрашњих дијалога с писцем, односно књигом — персонифицираном, наравно.

Књига свештеника Жарка Гавриловића која се појавила прошле (1970) године скреће нашу пажњу на себе из више разлога; њих нећемо овде таксативно набрајати, али читалац овога написа о њој лако ће да их примети. Нећемо с писцем да полемишемо, јер што је

рекао — рекао је, него ћемо своје утиске, стечене приликом читања, а још више приликом прегледања маргиналних бележака стављених узгред за време читања, једноставно да изложимо. Такође нећемо да „хируршким резом” расецамо целину која је пред нама — анатомија и анатомисање би уништили, измасакрирали целину која је пред нама и којој поклањамо пажњу. Изнећемо свој утисак о књизи са два, бар по нашем мишљењу битна аспекта: литерарнога који је формалан, и религиознофилософскога који је садржајан.

Стил и језик књиге је полетан и крилат, искричав и, местимично, сентенциозан. Он плени читаоца, крилати машту читаочеву и вуче је навише и напред. Разуму и срцу је дата велика могућност акције и она не изостаје. Зато кроз књигу стално ври и пулсира живот. Осећа се да је оквир речи узак за мисао коју изражава и зато ова набреца и бије у зидове своје лексичке посуде. Местимично имамо утисак да се лексичка посуда распрскава и распада, а из ње се расцветава ватрометни блесак и сјај

мисли и духа. Стога ће ова књига читаоцу са нижом књижевном културом да изгледа тешка, њена тематика несхватљива... У њој стварно има грча и патоса, потреса и застоја, који се повремено проломе да би из њих избио читав вулкан са низом лапидарних пасажа.

Књига је писана реторски и песнички. Зато је сва, од почетка до краја, другога и друкчијег тона но што је стил мирне нарације, или учене студије или жучне расправе. Стога читалац без маште и визија неће наћи у њој свога језика и свога књижевног дијалога. Реторичност је особито приметна при реторским реченичним узмасама и замасима у виду реченичних дефилеа, паралела и антитеза. Нема ниједнога поглавља у књизи без њих. По овим дефилеима писац је, очигледно, под утицајем беседничкога начина казивања епископа др Николаја Велимировића; а по драматичности и еруптивности као начину казивања, писац је — у то нема сумње — под стилским, и не само стилским, утицајем једнога другога нашег теолога, архимандрита др Јустина Поповића.

Често је напао прелаз с мисли на мисао без новог реда, и обратно: има примера где је нов ред кидање континуитета једне одређене целине. Значи, код употребе новог реда писац се није поводио за еп. Николајем чији су текстови пример истанчалости и префињености књижевнога слуха и опажања за употребу новог реда.

Теологија и философија, богословље и мудрословље — то су два појма: теологија је говор и наука о Богу, свету, човеку и др. крупним питањима, али — искључиво на основу натприроднога откровења; а философија то исто, али — само на основу човекова посматрања и закључивања. Због тога су им извори различити: првој је извор апсолутни Бог, другој —

релативни човек. — Али и поред све те своје разлике, скроз наскроз дијаметралне и опречне, оне се не искључују обавезно; оне могу да постигну своју сагласност и да створе једну идејну и реалну хармонију, јер је и тај релативни човек — човек, али и бог — бог по благодати а не природи. Тај слив теолошкога и философског у једно остварен је у овој књизи у многоме. То се и формално види што су у њој напоредо заступљени библијски текстови и философски наводи. Философски текстови су могли бити и бројнији и, можда, лепше одабрани — кориштени су често мање познати или готово непознати мислиоци; али избор библијских навода је изванредан; њихова употреба — исто тако.

Ова књига строго, школски и књижевнотеоријски узето није ни богословска ни философска. Она је поглед на постављено питање из перспективе човека — и по томе она не иде у богословље; она нема својих анализа и синтеза, разлога и доказа као и противразлога и против доказа — и зато није ни философија. Она највише одговара есејистици: ту је одушевљено и мисаоно, ту је вечно и времено, ту су заједно песничко, мисаоно и научно — дакле, све компоненте есеја. Писац је књигу назвао погледом у вечност, али није рекао да је то човеков поглед у вечност из времена и простора. Међутим, та је мисао активно присутна на многим страницама књиге: осећа се стешњеност времена и простора и траже се шири хоризонти.

Релативност из које је упућен поглед у вечност је врло штура и оскудна а човек, биће које упућује тај поглед — изгледа несрећник своје врсте.

Овој песимистичкој ноти могућа су три извора: или писац тако црно схавата свет — а књига је највећим делом казивање свога уверења, своје размишљање; или га пре-

узима од других писаца, или је то само књижевни манир којим писац намерава код читаоца само да изазове јачу приврженост духовном животу. То остаје да нагађамо. Због овога је јача одбојност и отказивање од овога света, неголи приврженост и припадање другом свету; јаче је и шире заступљено прозирање овога живота неголи одушевљење духовним животом.

Књига, очигледно је, носи у себи доста апологетскога градива и,

што је особито важно, — апологетску поруку. Читаоцу ће бити задовољство да је чита — нарочито због богатства и свежине мисли, а ништа мање и због лепоте и богатства језика. Топло је препоручујемо, нарочито литерарно и филозофски образованом читаоцу коме ће можда отворити и нов хоризонт — религиознофилософски, и успоставити једну нову релацију — временско-вечносну.

Димитрије М. Калезић